

2025-05-12

Till

Utbildningsdepartementet

Remissyttrande: SOU 2025:8 Bättre förutsättningar för trygghet och studiero

Waldorfskolefederationen (WSF) är en intresseorganisation för de ca 40 waldorfskolor som finns i Sverige. Waldorfskolefederationen samarbetar också med representanter för Montessori- och Freinet-skolorna inom ramen för Idéburna skolors riksförbund i syfte att bevaka frågor som berör pedagogisk mångfald och alternativ pedagogik.

Waldorflärlarhögskolan (WLH) är idag den enda institution som erbjuder utbildningar till waldorfförskollärlare och waldorflärlare. Utbildningarna är offentligt finansierade och ger behörighet att arbeta i waldorfpedagogisk förskola/skola. De står under tillsyn av UKÄ. Waldorflärlarhögskolan har en unik position vad gäller pedagogiska alternativ. Vi är också del av Idéburna skolors riksförbund (ISR) inom vilket vi arbetar för att stärka de idéburna pedagogiska alternativens möjlighet att bedriva förskola/skola inom det svenska skolväsendet.

WSF och WLH har ett nära samarbete och bidrar till samverkan mellan utbildning och skolor.

Vi inleder med en kort sammanfattning i punktform. Direkt efter sammanfattningen kommer en övergripande kommentar till utredningen och därefter specifika kommentarer till några av utredningens förslag.

Sammanfattning

- Övergripande kommentar
Utredningen föreslår att man på olika sätt ska kunna vidta disciplinärla åtgärder och avskilja elever från undervisning mer än vad som är möjligt idag. En del av dessa situationer skulle sannolikt inte behöva gå så långt om man som rektor hade tillgång till att sätta in mer och rätt stöd i ett tidigare skede. Bristen på tidigt stöd bidrar till att skapa etiska dilemman och etisk stress för rektorer och lärlare. Rektorer och lärlare tvingas alltför ofta agera på sätt som egentligen strider mot deras professionskunskap.
- Avsnitt 3.1
Vi ser positivt på en tydligare skrivning kring studiero. Vi vill dock lyfta fram problemet med att resurserna som rektor förfogar över inte står i proportion till ansvaret.

- Avsnitt 3.2
Vi delar uppfattningen att det är läraren som ska bestämma och leda undervisningen. Vi noterar dock att man från lagstiftarens håll alltför ofta detaljstyr lärarnas arbete och att lagstiftaren måste se över helheten som blir av alla olika utredningar ur det här perspektivet.
- Avsnitt 3.3
Vi menar att man på något sätt måste notera utvisningar och kvarsittningar – för att sedan se om det finns behov av mer dokumentation i vissa fall.
- Avsnitt 4.1
Vi ställer oss positiva till ökade möjligheter att omplacera en elev som allvarligt stör trygghet och arbetsro för andra elever på skolan. Omplaceringar av sådant slag är allvarliga ingrepp. Men det är samtidigt, ur ett barnrättsperspektiv, viktigt att se frånvaron av kompensation för undervisning som en sista utväg. En situation som har eskalerat till denna nivå måste också innebära att andra institutioner i samhället kopplas in.
- Avsnitt 4.3
Vi ser positivt på att man skapar ett nationellt centrum för skoltrygghet och mot mobbning.
- Avsnitt 5.1
Vi ställer oss bakom att definiera och analysera frånvaron i syfte att få en mer systematisk överblick och därmed också finna sätt att åtgärda och hjälpa där det behövs.

Övergripande kommentar till utredningen

Vi ser att utredningen föreslår att man på olika sätt ska kunna vidta disciplinära åtgärder och avskilja elever från undervisning mer än vad som är möjligt idag. Men en del av dessa situationer skulle sannolikt inte behöva gå så långt om man som rektor hade tillgång till att sätta in mer och rätt stöd i ett tidigare skede. Bristen på tidigt stöd bidrar till att skapa etiska dilemman och etisk stress för rektorer och lärare. Man skulle kunna vara skarpare och till och med säga att rektorer och lärare alltför ofta tvingas agera på sätt som egentligen strider mot deras professionskunskap.

När resursutrymmet blir mer snävt så begränsar det också utrymmet för att utöva den pedagogiska professionskunskapen. Det uppstår brister i kvalitet, elever får sämre utbildning och en mindre trygg skoltid och resultaten blir sämre. Det blir problem som självfallet måste åtgärdas. Frågan är hur. Det ligger nära till hands för lagstiftaren att gå in och styra mer, kontrollera mer. Kostnader för detta faller dels på skolorna, dels på de myndigheter som ska utöva kontroll. Och i detta talar man om att lärares autonomi måste stärkas. Lärarnas professionskunskap ska ges utrymme. Det blir motsägelsefullt och risken är att viljan att styra försvårar för professionsomdöme att fatta riktiga beslut. Det blir också ett arbetsklimat som präglas av brist på tillit för lärare.

Det här finner vi djupt bekymmersamt. Med detta sagt är vi självfallet medvetna om betydelsen av trygghet och studiero i skolan. Elever tillbringar många år i en

obligatorisk skola – det är inte valbart – självfallet ska då också skolan vara en plats där man både lär sig saker och känner sig trygg. Det har livslång betydelse. Men desto viktigare är att de resurser som behövs för att elevsituationer som kräver omfattande disciplinära åtgärder inte ska behöva uppstå i dagens omfattning finns på plats.

I en tidigare SOU 2024:94 om förstärkning av undervisning föreslås försök med ökat stöd i lägre årskurser. Det är bra. Men det dröjer innan det ger en större verkan i svensk skola. Redan idag skulle elever kunna få mer stöd i sina skolor om det ekonomiska utrymmet/budgeten möjliggjorde för rektorerna och lärarna att organisera för det.

Ett annat problem för säkerligen flera av de som skriver remissyttranden är att antalet utredningar som berör skola, inte minst under det senaste året är många. Det kan leda till att man kommenterar en enskild utredning utan att alltid se hur den kommer att samspela med andra utredningar. Vi noterar också till exempel att det som i SOU 2024:94 föreslås som försöksverksamhet i någon mån motsägs i en senare utredning, SOU 2025:44, där man föreslår införande av vissa åtgärder – innan försöket i det tidigare förslaget har utvärderats.

Kommentarer till specifika förslag

Här följer kommentarer till några specifika förslag i utredningen.

Avsnitt 3.1 om rektors ansvar för trygghet och studiero

Det är inte svårt att hålla med om betydelsen av trygghet och studiero. Vi delar också utredningens beskrivning av vad studiero omfattar och betyder i skolsammanhanget.

Att rektor har ett pedagogiskt ansvar innebär rimligtvis att ansvar för studiero ingår. För att utöva detta behövs också regelbundna klassrumsbesök. Vi ser dock samtidigt med oro på hur rektorer i alltför hög grad ges ansvar utan att samtidigt ges de resurser som krävs för att ansvaret ska kunna utövas och tas. Till exempel kan en rektor hamna i den märkliga och orimliga situationen att behöva hålla budget och då inte kunna tillgodose elevers behov på det sätt hen är skyldig att göra.

Avsnitt 3.2 om undervisning utan onödiga hinder

Att lärare ska kunna genomföra undervisning utan onödiga hinder är självklart. Vilka hinder som är en del av lärarbetet och vilka som anses onödiga kan man förstå diskutera.

Vi vill dock här återigen lyfta fram att samtidigt som man i Skollagen ska skriva fram att läraren bestämmer och leder undervisningen så har styrningen av lärarens arbete ökat.

Även här motsäger statliga utredningar varandra. I den nya läroplansutredningen (SOU 2025:19) föreslås till exempel att kartläggningsresultat också ska tala om för

läraren vad den fortsatta undervisningen ska innehålla och hur den ska beskrivas (se SOU 2025:19, s. 471–473).

Vi delar utredningens förslag att begränsa vårdnadshavares och elevers inflytande över utbildningen. Det inflytande som bör kunna utövas måste dock ges plats. Och det minskade inflytandet måste också kombineras med god kommunikation om såväl utbildningen som om den enskilda elevens situation.

Avsnitt 3.3 om mindre ordningsstörningar

Vi ser positivt på att man inte ska behöva dokumentera kvarsittningar och utvisningar. Samtidigt vill vi framhäva att det också finns ett elevrättsperspektiv här. Upprepade kvarsittningar och utvisningar kan visa på behov av andra åtgärder. För det kan man behöva ha en överblick och kunskap, inte bara en känsla och ett minne, om hur ofta och när utvisningar görs. Ur barnrättsperspektiv menar vi att disciplinära åtgärder såsom utvisning och kvarsittning ändå bör noteras. Om en elev får flera noteringar bör dokumentation med mer information göras för att i sin tur följas av lämpliga stödinsatser.

Vad gäller frågan om stödmaterial till lärare – ett stödmaterial är till hjälp om det inte är ännu ett sätt att lägga mer ansvar på läraren i stället för att skapa de resurser och det stöd som behövs på annat sätt än i form av ett material. Det går en gräns för när man inte längre kan ”fortbilda bort” resursbrister.

Avsnitt 4.1 om förutsättningar att vidta åtgärder när en elev allvarligt stör trygghet och studiero

Skolans och utbildningens betydelse som skyddsfaktor är av största betydelse. Forskning och statistik visar tydliga samband mellan ofullständig skola och kriminalitet och sämre hälsa. Det är stora både mänskliga och ekonomiska värden som står på spel.

Vi ställer oss positiva till ökade möjligheter att omplacera en elev som allvarligt stör trygghet och arbetsro för andra elever på skolan. Omplaceringar av sådant slag är allvarliga ingrepp. Det är viktigt att sådana beslut är så rättssäkra som möjligt och att det en elev omplaceras till så långt som möjligt kan bidra till en positiv förändring för den eleven. Det är av vikt inte bara för den eleven, utan för familj och samhället i stort.

Vi delar därför utredningens uppfattning att en skola inte kan vara skyldig att omplacera en elev – en omplacering kräver att det finns något att omplacera till. Det innebär till exempel att det måste finnas möjlighet för små enskilda skolor att samarbeta med till exempel akutskolor.

Beslut av detta slag måste vara välgrundade och omprövas regelbundet. Vi ställer oss trots allt positiva till förslaget att kunna förlänga omplaceringsperioder jämfört med hur det ser ut idag.

Vi ställer oss också positiva till att man ska kunna neka en elev tillträde till en skola.

Vi noterar att utredningen vill överlåta på rektor att avgöra hur och när kompensation för undervisning ska ges till en elev som omplaceras. Vi ser värdet av att man litar på att rektor kan göra dessa bedömningar. Men det är samtidigt, ur ett barnrättsperspektiv, viktigt att se frånvaron av kompensation för undervisning som en sista utväg. En situation som har eskalerat till denna nivå måste också innebära att andra institutioner i samhället, framför allt socialtjänsten kopplas in för att stödja elev och familj. Men också vårdinsatser, till exempel för elever med ätstörningsproblematik eller npf måste finnas tillgängliga.

Avsnitt 4.3 om mobbning m.m.

Trakasserier och mobbning ska aldrig accepteras. Det är också helt klart att det är problem som inte har enkla lösningar – i så fall skulle man ha löst dem. Det har genom åren funnits olika metoder och organisationer, ingen har hittills lyckats lösa dessa problem.

När vuxna talar om sin skoltid är det klart att mobbning återkommer alltför ofta och att det också kan innebära stora personliga konsekvenser för de som drabbats. Det finns också forskningsstöd för att mobbning och otrygghet leder till sämre skolresultat. Så även ur ett likvärdighetsperspektiv är det viktigt att ta dessa frågor på allvar och att fortsätta söka sätt att komma till rätta dem.

Vi ser därför positivt på att man skapar ett nationellt centrum för skoltrygghet och mot mobbning. Det är ett sätt att samla kunskap och också markera allvaret kring dessa frågor.

Avsnitt 5.1 om giltig/ogiltig frånvaro

Man vet att problemet med hemmasittare har ökat. Det här är ett fenomen som lever i gränslandet ogiltig/giltig frånvaro. Att definiera och analysera frånvaron kan vara en del i att få en mer systematisk överblick och därmed också finna sätt att åtgärda och hjälpa där det behövs.

Även här blir det tydligt att det utöver kunskap också finns resurser att sätta in för att stödja och möjliggöra elevers återgång till närvaro. Detta spelar roll inte bara för den enskilda eleven utan också för alla andra runt omkring – både på familje- och samhällsnivå.

Avslutning

Vi ser nödvändigheten av att fler elever kan gå igenom skolan och ha uppnått målen, både i grundskola och gymnasieskola. Detta förutsätter trygghet och studiero.

Vi är positiva till det förtydligande av roller och mandat för skolans rektor och lärare som de föreslagna åtgärderna leder till. Vi ser det som trygghetsfaktorer vid oro och konfliktsituationer för samtliga inblandade; för elever, lärare, rektorer och även för föräldrar. Otydliga mandat visar sig vara förvirrande. Samtidigt vill vi betona vikten av att vara varsam och använda åtgärderna proportionerligt.

Samtidigt ser vi med viss oro på att åtgärder numera nästan alltid innebär mer styrning och kontroll. Den autonomi som man ibland tillskriver lärare blir något som lätt rör sig på idéplanet. Brister i skolan menas bero på bristande kompetens, ineffektivitet; brist på styrning och kontroll. Som vi skrivit ovan: Det går en gräns för när man inte längre kan "fortbilda bort" resursbrister. Att se att skolan och lärarna arbetar med allt mindre resurser i förhållande till att kraven har ökat leder inte i nämnvärd utsträckning till reella åtgärder.

En konsekvens av detta är att det blir allt svårare för pedagogiska alternativ att rymmas inom de allt snävare ramarna och den ökade detaljstyrningen. Enligt artikel 14 i EU-stadgan (Lissabonfördraget) har vårdnadshavare rätt att välja alternativ pedagogik. Detta kan inte enbart handla om organisationsform eftersom en genuin alternativpedagogik också arbetar med en unik pedagogisk och didaktisk praktik. Det måste helt enkelt finnas utrymme även för olika pedagogiska inriktningar.

Vi vill här påminna om att alla krav på ökad administration slår särskilt hårt mot små enskilda skolor. Idéburna skolor är särskilt ofta just små enheter som drabbas hårt av kostnader kopplade till ökad administration. Detta har Idéburna skolors riksförbund lyft ett flertal gånger i olika politiska sammanhang.

Vi menar att staten borde se över de idéburna skolornas situation. Det är ju just i dessa skolor man ofta finner alternativ pedagogik. När man stryper de idéburna skolorna stryper man också därför sakta möjligheten att bedriva alternativ pedagogik. Det riskerar att till slut bara bli en del av ett teoretiskt innehåll i en kurs på en pedagogisk institution. Vi efterlyser en samlad politisk vilja att skapa förutsättningar för de idéburna skolornas existens.

Bland de idéburna skolorna (till exempel Freinet, Montessori och Waldorf) finns olika pedagogiska metoder att framgångsrikt närma sig elever med svårigheter och behov av stöd. Här skulle det kunna finnas möjlighet att undersöka om det finns idéer som fler skulle kunna använda och vara hjälpta av.

Caroline Bratt

Waldorflärarhögskolan

Maria Norberg

Waldorfskolefederationen